A MISTAKE IN THE POLITICAL ACTIVITY OF METROPOLITAN VENIAMIN COSTACHI: THE COLLABORATION WITH NICOLAE CANTA

Mirela Beguni
Lecturer, PhD, "Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Recognized both by contemporaries and throughout Romanian historiography as a providential figure for the development of Moldavia in the first half of the 19th century, Metropolitan Veniamin Costachi faced several political accusations nonetheless, some of which were linked to his collaboration with Nicolae Canta, his nephew. The article analyzes the relationship between them and the reasons why the venerable hierarch sought the advice of Nicolae Canta, despite the fact that Canta provoked feelings of disgust at the time and was subjected to severe criticism.

Keywords: Metropolitan Veniamin Costachi, Nicolae Canta, Mihail Sturdza, Moldavia, The Organic Regulation

La 18 martie 1803, Veniamin Costachi, tânărul episcop al Romanului (1796-1803) devenea, „după vechiul obicei al pământului, prin alegerea celor de obşte, a părţii bisericeşti şi a celor aleşi şi de bun neam veliţi boieri ai patriei, şi a preaînălţatului domn Alexandru Costandin Moruz voievod"[1], mitropolit al Moldovei.

Ajuns în fruntea bisericii Principatului în vremuri de cumpănă, când multe dintre instituţiile prin care o ţară se putea dezvolta lipseau ori funcţionau neadecvat, curajosul ierarh a iniţiat o neîntreruptă şi esenţială operă de regenerare naţională şi şi-a pus întreaga viaţă în slujba poporului său, pe care a căutat, prin toate mijloacele, să îl aducă în rândul celor civilizate.

Făuritor de istorie, în cel mai benefic mod, ierarhul „a strălucit pe arena bisericii şi a culturii româneşti timp de o jumătate de veac"[2], impunându-se ca „un punct nodal al istoriei naţionale şi un centru de referinţă" pentru cercetările din sfera istoriei culturii şi cea social-politică şi economică din prima jumătate a veacului al XIX-lea[3], excepţionala lui vrednicie aducându-i aprecierea de „cel mai însemnat prelat al neamului românesc"[4].

Cinstit ca un „obraz ce purta fruntea neamului"[5], Veniamin a avut un foarte însemnat rol nu doar în plan ecleziastic şi cultural, ci şi în guvernarea ţării, consecinţă a faptului că, în baza colaborării tradiţionale între biserică şi stat, mitropoliţilor le revenea o poziţie de seamă şi în plan politic, rolul de caimacam – ce i-a revenit de trei ori în timpul ocupării celui mai înalt scaun ierarhic al ţării – fiind ilustrativ în acest sens.

Totuşi, din cauza conjuncturii politice foarte complexe, dificile şi instabile, importantele prerogative de care s-a bucurat prelatul au fost dublate de mari dificultăţi, conflicte şi deziluzii, ce au culminat, în pofida cvasi-interdicţiilor canonice, cu două demisii

[1] Melchisedek <Ştefănescu>, *Chronica Romanului şi a Episcopiei de Roman*, partea a II-a, Tipografia naţională, Bucureşti, 1875, p. 176.
[2] Ilie Gheorghiţă, *Mitropolitul Veniamin Costache şi Basarabia,* în „Mitropolia Moldovei", an. XVII, nr. 5-6, 1941, p. 318.
[3] Alexandru Zub, *Cu privire la unele frământări din Moldova, în anul 1819. Un episod din viaţa mitropolitului Veniamin Costachi,* în „Biserica Ortodoxă Română" (infra B.O.R.), an. XLV, nr. 3-4, 1969, p. 195.
[4] Constantin Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei şi Sucevei şi a Catedralei mitropolitane din Iaşi*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1888, p. VL.
[5] Vasile Vasile, *Veniamin Costache (1768-1846), promotor al muzicii în ţara noastră,* în „Teologie şi viaţă", serie nouă, an. V (LXXI), nr. 1-3, 1995, p. 139.

şi cu o perioada de exil de aproape doi ani[6]. Mai mari sau mai mici, mai mult sau mai puţin evidente, problemele politice au constituit pentru ierarh pietre de încercare şi prilejuri de mâhnire şi de critici, din această sferă făcând parte şi cele generate de relaţia lui cu Nicolae Canta, nepotul după mamă. Astfel, cu toate că prodigioasa activitate culturală a ilustrului mitropolit în slujba Moldovei şi a neamului românesc a fost apreciată elogios de întreaga istoriografie românească, colaborarea cu Nicolae Canta, personaj faţă de care contemporanii nu au avut cuvinte de laudă, a aruncat umbre de îndoială şi asupra corectitudinii şi bunelor intenţii ale mitropolitului.

Prezent în viaţa publică şi privată lui Veniamin o lungă perioadă, Canta a reuşit să-i câştige încrederea, ceea ce a făcut ca unele dintre acţiunile politice ale prelatului să fie determinate de sugestiile şi intervenţiile rău-famatului său nepot, un important om politic, care a fost utilizat de unii potentaţi ai vremii drept agent de influenţă asupra ierarhului.

Astfel. îl găsim pe Canta implicat în mai multe evenimente dificile din viaţa mitropolitului, oferindu-i sprijin şi sfaturi în perioada exilului impus de participarea la Eterie (1821)[7], ceea ce, probabil, a consolidat încrederea ierarhului în nepotul său şi a condus, cu trecerea timpului, la sporirea acesteia. Conjunctura politică creată de intrarea în vigoare a Regulamentului Organic (1832), prin care se prevedea extinderea şi oficializarea puterii de control a domnitorilor şi a dregătorilor lor în problemele ecleziastice, precum şi supravegherea ierarhilor de către un logofăt al treburilor bisericeşti, om al conducătorului statului, a accentuat nevoia ierahului de a se sfătui cu persoane politice abile şi de încredere, în prim-plan ajungând nepotul său, vistiernicul/marele logofăt Nicolae Canta.

Cu toate că, în virtutea îndelungii, amiabilei şi rodnicei colaborării dintre mitropolit şi boierul Mihail Sturdza, s-ar fi putut presupune că viitorul relaţiei dintre aceştia va fi similar, urcarea pe tronul Moldovei a lui Sturdza a adus, în scurt timp, o stare conflictuală între cei doi conducători, cauzată de faptul că puterea laică încerca să preia controlul marilor averi mănăstireşti.

Informat de către nepotul său, Nicolae Canta − intermediarul între domn şi Mitropolie pentru chestiunile financiare – despre dorinţa şefului statului, mitropolitul a conceput, în februarie 1835, un proiect pentru organizarea şi conducerea mănăstirilor pământene, proiect[8] votat de Adunare cu recunoştinţă şi mulţumiri adresate prelatului pentru „dispoziţiile pline de înţelepciune, în scopul interesului public”. Cu toate acestea, la 15 martie, Studza îi scria consulului rus Timcovski despre rolul vistiernicului Nicolae Canta, „fără a cărui intervenţie n-ar fi sperat niciodată să obţină un rezultat atât de complet”[9], exprimându-şi astfel satisfacţia reuşitei de a-l convinge pe mitropolit să accepte o lege prin care avuţiile ecleziastice erau,

[6] Mirela Beguni, *20 février 1808. La demission d´un métropolite,* în "The Scientific Journal of Humanistic Studies", an. 4, no. 7, oct. 2012, pp. 246-252; Eadem, *Veniamin Costachi:Political Approaches from Exile (1821-1823),* în "Journal of Romanian Literary Studies", nr. 17, mai 2019, pp. 354-361; Eadem, *The Second Resignation of the Metropolitan Veniamin Costachi,* in *Literature, Discourse and Multicultural Dialogue,* ed. Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru-Mircea Buda, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2022, pp. 45-52.

[7] Constantin Erbiceanu, *op. cit.,* pp. 125, 132, 138, 139; Mirela Beguni, *The Disavowal of Eteria by Russia: Consequences upon Moldavia*, în "Journal of Romanian Literary Studies", nr. 16, mar. 2019, pp. 405-410.

[8] Proiectul împărţea mănăstirile în patru categorii, în funcţie de bogăţia lor, stabilea pentru fiecare categorie suma necesară întreţinerii şi prevedea ca jumătate din prisoase să se dea caselor de binefacere, iar cealaltă jumătate să fie destinată reparării edificiilor monastice şi altor cheltuieli neprevăzute, o situaţie aparte având Neamţul, Secu, Agapia, Adam şi Vorona. De asemenea, se mai stipulau arendarea moşiilor pe trei ani, la Mitropolie, în prezenţa unui delegat al domnitorului, achitarea completă a datoriilor mănăstirilor în 7 ani, înfiinţarea unei case centrale pentru primirea veniturilor, precum şi verificarea de către domn a tuturor socotelile anuale (Ioan C. Filitti, *Domniile Române sub Regulamentul Organic,* Ediţia Academiei Române, Bucureşti, 1915, p. 463).

[9] Această mărturie a lui Sturdza atestă faptul că, prin intermediul lui Canta, faţă de care Veniamin avea o slăbiciune aparte, şeful statului încerca să obţină acceptul ierarhului în diverse chestiuni sensibile, unele dictate de ruşi.

pentru întâia oară, supuse controlului direct al guvernului, urmând ca statul să primească din ele o subvenţie importantă[10]. Întrucât, pentru „rezultatul nesperat obţinut de la pietatea patriotică a mitropolitului”[11], domnitorul i-a solicitat lui Timcovski o răsplată onorifică pentru Canta, opinăm că acest fapt atestă “meritul” de a-l fi manipulat pe ierarh în direcţia dorită de domn şi de ruşi, deşi presupunem că intenţia onorabilului ierarh fusese aceea de a încerca să prevină adoptarea de măsuri şi mai constrângătoare ale puterii statale asupra bisericii.

Colaborarea ierahului cu Canta, dar şi influenţa acestuia asupra unchiului său, a fost consemnată într-o inscripţie plasată pe tabla de aramă a turnului estic din partea dreaptă a noii catedrale mitropolitane, a cărei construcţie începuse în 1833. Scrisă cu caractere chirilice poleite cu aur, inscripţia – ce s-a distrus odată cu înlocuirea tablei turnului − preciza: „Supt cârmuirea Domnului Mihail Grigorie Sturza Voevod, s-au zidit cu cheltuiala Metropolitului Moldovei Veniamin Costachi şi Cavaler, anul 1839, după poveţuirea marelui logofăt Neculae Canta şi supt direcţia spătarului Ioan Casu”[12].

În problema averilor mănăstireşti – care a devenit cu timpul atât de gravă încât a condus la abandonarea definitivă de către Veniamin a scaunului mitropolitan – un rol cheie i-a revenit, şi în alte chestiuni, lui Nicolae Canta. Scandaloasele abuzuri făcute cu proprietăţile bisericeşti au provocat oprobriul şi i-au adus domnului învinuirea că, de comun acord cu mitropolitul, face prin Canta schimburi silite cu averile mănăstireşti, consulul general al Franţei în Principate, Cochelet, ajungând chiar să creadă că Veniamin era „tovarăş cu Vodă” – ceea ce, aprecia Filitti, părea exclus[13].

La fel, comisul Leonte Radu l-a acuzat, în 1839, pe domn, într-un „memoriu asupra catahrisurilor (neregulilor=n.ns.) cârmuirii”, că veniturile acestora se cheltuiesc spre folosul câtorva particulari[14], iar o scrisoare anonimă adresată mitropolitului la începutul anului 1842, ce-l califica pe domn drept „fiară prădătoare”, exprima mirarea că Veniamin consimţise să schimbe mai multe moşii ale Slatinei, aflate în Bucovina şi având valoarea de 50.000 de galbeni, cu una singură din Moldova, de doar 13.000 de galbeni.

Şi după demisia şi retragerea lui Veniamin la Slatina, ziarul „Le constitutionel” din 10 martie 1846 îl învinuia, între altele, pe Sturdza că „a stors din Moldova, în 12 ani, 2.212.600 de galbeni”, dintre care 110.000 din schimburile de moşii cu Mitropolia, iar o broşură din acelaşi an a lui Teodor Sion, *Moldavie, Michel Stourza et son administration,* îl acuza pe domn că „a stors” din ţară, până atunci, 2.168.600 de galbeni şi că spoliază în dauna averilor mănăstireşti, pentru prădarea cărora îl „avusese mai întâi tovarăş pe Canta”, nepotul lui Veniamin.[15].

---

[10] D. Ciurea, *Veniamin Costachi şi Mihail Sturdza,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”,, an. XXXIV, nr. 3-4, 1958, p. 242; Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor,* supl. I, vol. V (infra *Hurmuzaki*, supl. I, vol. V), coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, Bucureşti, 1894, pp. 162, 174, 176, 177, 191, 192, 224-227.

[11] *Hurmuzaki,* supl. I, vol. V, p. 191.

[12] Daniel Isai, *Catedrala mitropolitană din Iaşi. Sanctuarul Sfintei Cuvioase Parascheva,* în T.V., serie nouă, an. XVII (LXXXIII), nr. 7-12, 2007, pp. 375.

[13] Ioan C. Filitti, *op.cit.,* pp. 467, 470, 507, 508.

[14] *Ibidem,* pp. 467, 470, 507, 508.

[15] *Ibidem,* pp. 517, 518, 547, 548, 553; C<onstantin> Bobulescu, *Din viaţa mitropolitului Veniamin Costachi,* Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocşi din Basarabia, Chişinău, 1933, pp. 150, 151; Paul Păltănea, *Viaţa lui Costache Negri,* Editura Junimea, Iaşi, 1985, p. 54; Gheorghe Platon, *Bucovina, centru de concentrare românească în revoluţia de la 1848,* în *De la constituirea naţiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă,* vol. V, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2005, pp. 84, 93).

Despre Nicolae Canta, acuzat de contemporani că ar fi fost agentul domnului pe lângă Veniamin –„care avea toate calităţile unui adevărat monah, dar avea şi toată încrederea în nepotul său”[16] –, se cunosc câteva detalii furnizate de contemporani.

Fiul mătuşii dinspre mamă a ierarhului era caracterizat elocvent de Nicolae Suţu drept „spirit fertil în intrigi” şi om de faimă detestabilă, care a exploatat întotdeauna, în interes propriu, slăbiciunile mitropolitului Veniamin, „viclean, dar cu fineţe, având o înţelegere desăvârşită a afacerilor, putând să pledeze şi pentru, şi contra, după interes, serios şi sobru în exprimare, cumpănit în judecăţi, măsurat în purtări, ştiind să îmbrace haina corectitudinii. În fond, însă, prevaricator emerit şi incorigibil, linguşitor cu cei mari când putea profita, dispreţuitor cu ei când n-avea cum se face trebuitor. Cu aceste calităţi, Nicolae Canta s-a aflat de la început asociat intenţiilor şi înclinaţiilor lui Mihail Sturdza, care l-a făcut principalul instrument al jafurilor sale şi a sfârşit prin a-i distruge reputaţia”[17].

Preluându-i pe contemporani, Ioan C. Filitti îl descria drept „fire vicleană, dibaci în a ascunde pornirile sale concusionare şi calificat de unii de spiritul rău al domniei lui Sturdza”, la care adăuga şi că „e tot atât de lacom ca şi domnul, a cărui pildă are, fireşte, cea mai rea influenţă asupra tuturor slujbaşilor”[18]. Despre Canta se pronunţa foarte negativ şi şeful spionajului rusesc, colonelul Ivan Petrovici Liprandi, în raportul din 31 ianuarie 1828: „N-am cuvinte să-l descriu cât e de înfiorător. Şi pe mama care s-a retras la mănăstire a lăsat-o în pădure cu arnăuţii, bănuind că are mulţi bani la dânsa. I-au găsit doar câteva sute de lei, pe care i-a luat […]. E gata de orice mârşăvie”[19].

Cum se explică, totuşi, faptul că un personaj unanim stigmatizat şi duşmănit, descris în culori atât de întunecate, se bucura de preţuire şi de credibilitate în ochii venerabilului ierarh? Credem că, dincolo de marea abilitate a lui Canta în a-şi masca adevăratele intenţii, sentimente şi scopuri atunci când interesul personal i-o impunea, aşa cum era cazul în relaţiile cu prestigiosul mitropolit, spiritul de solidaritate de neam format de ilustrul strămoş Gavriliţă Costachi[20], transmis din tată în fiu urmaşilor lui şi probat de frecventele participări la acţiuni politice comune, precum şi conjunctura complexă, dificilă şi plină de capcane şi intrigi – a cărei periculozitate Veniamin o simţea, având nevoie să fie sfătuit competent de persoane avizate – îl „obligau” pe ierarh să creadă în cineva, propriul său nepot, pe moşia căruia copilărise[21], părându-i-se persoana potrivită.

---

[16] Ioan C. Filitti, *op. cit.,* pp. 463, 465.

[17] *Memoriile principelui Nicolae Suţu, mare logofăt al Moldovei 1798-1871,* ediţie de Georgeta Penelea Filitti, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997, pp. 143, 161.

[18] Ioan C. Filitti, *op. cit.,* pp. 448, 464.

[19] Georgeta Filitti, *Fişe de cadre la 1828*, https://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/inainte_de_1914/fise_de_cadre_la_1828/717/, accesat la 25 nov. 2024.

[20] Costăcheştii, „neam mare de boieri cu o viaţă bogată în fapte politiceşti, ce şi-a legat numele de multe evenimente despre care ne vorbesc letopiseţele ţării”, au început să joace un rol de primă mărime în treburile Principatului în cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea, atât Gavriliţă Costachi – personalitate copleşitoare, care a făcut ca urmaşilor săi să li se spună şi Gavriliţeşti – cât şi fiii lui, fiind frecvent pomeniţi în cronicile moldoveneşti ale timpului (Gheorghe Ghibănescu, *Spiţa Costăchească,* în Eufrosina Simionescu, *Monumente literare vechi – Codicele de la Cohalm,* Tipografia „Leţcae” George Jorică S-R, Huşi, 1924*,* p. 83; Idem, *Roşieştii şi apa Idriciului,* Tipografia „Leţcae” George Jorică s-sor, Huşi, 1924, p. 83; Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. II, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1969, p. 323; Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* ediţie de Ion Rotaru, Editura Albatros, Bucureşti, 1976, passim.

[21] Veniamin era foarte legat de moşia de la Horodniceni, unde, probabil, îşi petrecuse o parte a primilor ani din viaţă, în refugiul cauzat de războiului ruso-turc din anii 1768-1774, şi unde a făcut mai multe vizite şi ca ierarh. Astfel, într-o însemnare din 13 septambrie 1834, mitropolitul scria despre „satul Horodniceni al preaiubitului vărului meu, Nicolai Cantacuzino, mare vistier”, pe un *Minei pe luna august,* tipărit la Neamţ în 1831, era notat: „La anul 1835 ne aflam, împreună cu preosfinţitul stăpân, la moşia d-sale cuconul Neculai Canta vistiernicul, în satul Horodniceni”, iar prin testament Veniamin le lăsa logofătului Nicolae Canta şi soţiei sale o sanie, o caretă

Astfel, Nicolae Suţu făcea precizări şi despre „influenţa nemărginită a lui Canta asupra firii slabe a mitropolitului, care, ca preşedinte al Adunării obşteşti, putea impune de-a dreptul, prin caracterul sacru al investirii şi prin consideraţia de care se bucura pe bună dreptate", apoi completa: „Canta ştia foarte bine să profite de împrejurări, ştia în ce măsură tot prestigiul şi toată puterea sa erau legate de mitropolit şi nu nesocotea nimic ca să-l îmbrobodească şi să prevină urmările neplăcute ale zvonurilor sugerate adesea de hotărârea de a se retrage"[22]. În acelaşi spirit, la 24 ianuarie 1839, Mihail Sturdza îi scria consulului rus Rűckmann că „logofătul Nicolae Canta exercită, fapt de notorietate, o influenţă pernicioasă asupra spiritului mitropolitului", iar la 3 aprilie pomenea de „înaltul grad de interes pe care eminenţa sa i-l poartă"[23], în timp ce contemporanul Nicolae Istrati preciza despre ierarh că „bunătatea şi încrederea îl făcură deseori a judeca după inima sa pe alţii" şi că „deseori a fost victima acelora ce, sub a lui umbrire, făceau abuzuri"[24].

Explicaţii referitoare la comportamentul său politic sunt oferite de Veniamin însuşi în precuvântarea la *Îndeletnicire despre buna murire*[25], tipărită la Iaşi în 1845, în care prelatul mărturisea: „întru ispite m-am aflat de multe ori; în osteneli peste măsură, în prigoniri şi împroşcări de la vrăjmaşi. Corabia înotării mele politice de trei ori s-a sfărâmat, în noaptea şi în adâncul învăluirii ispitelor m-am zbuciumat cumplit. […] În primejdii am fost de către străini, în necazuri de către ai mei, în nevoie întru fraţii cei mincinoşi, în supărări, în priveghieri, în posturi, în năvăliri, în grijă de biserici, în grijă de ai bisericii, în grijă de popor, în grijă de mine însumi".

Şi în testamentul său, Veniamin îl ruga pe Dumnezeu să-i ierte pe cei care îl urau, l-au nedreptăţit, i-au făcut rele văzute sau nevăzute şi „au întins curse în calea lui", dar şi pe „cinstiţii boieri, simpatrioţii lui, mari şi mici, şi pe poporul întreg" îi ruga să-i ierte toate greşelile din „cursul vieţii, ce din cauza păcatelor sale a fost atât de bântuită prin felurimea şi mulţimea împrejurărilor aduse de desele prefaceri ale vremurilor"[26], o dovadă concludentă a incertitudinii şi instabilităţii epocii fiind şi exemplul unui boier moldovean, despre care Vaillant spunea, în 1841, că „a părăsit şi reîmbrăcat de cinci ori succesiv costumul oriental ori hainele europene" şi că „a fost în toate taberele, a supt la toate oile şi a slujit toate opiniile"[27].

La sfârşitul biografiei mitropolitului Veniamin, cea reprezentând versiunea pentru posteritate, ce conţinea adevăruri ce nu putuseră fi publicate anterior din pricină că „la tot pasul ar trebui să ne întâlnim cu unele persoane influente încă"[28], Nicolae Istrati enumera greşelile politice ce-i fuseseră imputate ierarhului[29] de o parte a contemporanilor.

şi „patru telegari cu hamurile lor […], pentru că şi ei, la multe înconjurări, m-au slujit şi m-au cercetat" (C<onstantin> Bobulescu, *op. cit.,* p. 97).

[22] *Memoriile principelui Nicolae Suţu...,* pp. 161, 162.

[23] Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privind istoria României,* serie nouă, vol. IV, coord. Andrei Oţetea, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974, p. 222; Eudoxiu de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor,* supl. I, vol. VI, coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, Bucureşti, 1895, p. 35.

[24] Nicolae Istrati, *Veniamin, mitropolit a<l> Moldaviei,* în „Calendar pentru români pe anul 1851", an. X, p. 26.

[25] Reprodusă în Ilie Gheorghiţă, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi,* Mănăstirea Neamţ, 1946, pp. 216-225.

[26] Testamentul mitropolitului Veniamin cu codicilul a fost reprodus integral în Constantin Erbiceanu, *op. cit,* pp. 58-65, Ilie Gheorghiţă, *Un veac...,* pp. 238-250 şi în B.O.R., an. XI, nr. 5, 1887, pp. 393-409.

[27] Dan Berindei, *Cultura naţională română modernă,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1986, p. 447.

[28] <Nicolae Istrati>, *Biiografia Mitropolitului Veniamin Costache,* în C<onstantin> Bobulescu, *Noi contribuţii la biografia mitropolitului Veniamin Costachi,* Tipografia cărţilor bisericeşti, Bucureşti, 1933, pp. 5, 10, 11.

[29] În termeni foarte duri şi ireverenţioşi, o satiră adresată mitropolitului la 28 decembrie 1841 şi semnată de „toată obştea moldovenilor, de toate stările" (sic!) îl acuza pe venerabilul ierarh că „pârjolul Eteriei prin el s-a înălţat atât de crud, căci el întâi a început a da bani, a da oşteni, şi în faţa lumii a blagoslovit sabia eteristului Ipsilant, în a cărui chemare de ticăloşii nu s-a uitat că a umblat pe uliţe sfătuind norodul", că „îndată a fugit peste hotar", că „a dezbrăcat Mitropolia […] ca să poată sătura pe Neculai Canta, acel mai blestemat decât toţi

Răspunzând acuzelor formulate, în calitatea lui de persoană care cunoştea bine împrejurările şi faptele, viitorul port-drapel al separatismului moldav nota: „Singura slăbiciune ce i se poate atribui este că a fost prea bun, prea încrezător, că judeca pe fieştece vulpe după inima sa, iar nu după a vulpii, că avu nenorocirea de a fi totdeauna rău înconjurat şi că unii au făcut abuzuri însemnătoare sub umbrirea lui, comitându-l şi înduplecându-l încă la unele sfaturi cam nechibzuite, însă se ştie că aceasta-i soarta tuturor oamenilor curaţi la suflet, de a fi victima înşelătorilor".

Considerăm că analiza vieţii şi activităţii ilustrului ierarh confirmă acestă perspectivă, minusurile cauzate de unele alegeri politice, între care şi relaţia cu Nicolae Canta, fiind prea puţin semnificative faţă de uriaşa contribuţie la renaşterea naţională.

BIBLIOGRAPHY

Beguni, Mirela, *20 février 1808. La demission d´un métropolite,* în "The Scientific Journal of Humanistic Studies", an. 4, no. 7, oct. 2012, pp. 246-252.

Eadem, *The Disavowal of Eteria by Russia: Consequences upon Moldavia*, în "Journal of Romanian Literary Studies", nr. 16, mar. 2019, pp. 405-410.

Eadem, *The Second Resignation of the Metropolitan Veniamin Costachi,* in *Literature, Discourse and Multicultural Dialogue*, ed. Iulian Boldea, Cornel Sigmirean, Dumitru-Mircea Buda, Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2022, pp. 45-52.

Eadem, *Veniamin Costachi: Political Approaches from Exile (1821-1823),* în "Journal of Romanian Literary Studies", nr. 17, mai 2019, pp. 354-361.

Berindei, Dan, *Cultura naţională română modernă,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1986.

Bobulescu, C<onstantin>, *Din viaţa mitropolitului Veniamin Costachi,* Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocşi din Basarabia, Chişinău, 1933.

Idem, *Noi contribuţii la biografia mitropolitului Veniamin Costachi,* Tipografia cărţilor bisericeşti, Bucureşti, 1933.

Ciurea, D., *Veniamin Costachi şi Mihail Sturdza,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an. XXXIV, nr. 3-4, 1958, pp. 241-243.

Codrescu, Theodor, *Uricarul,* vol. XVI, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1891.

Erbiceanu, Constantin, *Istoria Mitropoliei Moldaviei şi Sucevei*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1888.

Filitti, G., *Fişe de cadre la 1828,* https://www.memoria.ro/marturii/perioade_istorice/inainte_de_1914/fise_de_cadre_la_1828/717/, accesat la 25 nov. 2024.

Filitti, Ioan C., *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834-1848*, Socec-Sfetea, Bucureşti, 1915.

oamenii câţi pământul de la început a făcut, cu a căruia crezută de tot moldoveanul tovărăşie […], norodul l-a prădat mai cumplit decât un diavol", precum şi că „la Mitropolie numai răii, blestemaţii, berbanţii şi tâlharii a adunat [...], tâlhari vestiţi care pradă împreună cu scârnavul mucos coţcar Cântesc [...], speriind lumea cu divoleşti prăzi" (vezi Gheorghe Ghibănescu, *1841 decembrie 28. O satiră mitropolitului Veniamin Costachi,* în „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal din Iaşi", fasc. 6, 1926-1927, pp. 277-279). De asemenea, se afirma că unele dintre materialele pregătite pentru construirea catedralei, „capiteluri şi coloane, chiar de acelea cioplite pentru biserica ce se face", fuseseră folosite pentru construirea sau repararea caselor „tâlharului de Canta" – maleficul nepot al lui Veniamin – „ce s-au săvârşit de când s-a lucrat acestă zidire" (cf. Theodor Codrescu, *Uricarul,* vol. XVI, Tipografia Buciumului Român, Iaşi, 1891, p. 420; Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din Moldova*, Direcţia Patrimoniului Cultural Naţional, Bucureşti, 1974, p. 516; Gheorghe Ghibănescu, *1841 decembrie 28…*, p. 278).

Gheorghiţă, Ilie, *Mitropolitul Veniamin Costache şi Basarabia,* în „Mitropolia Moldovei”, an. XVII, nr. 5-6, 1941, pp. 316-318.

Idem, *Un veac de la moartea mitropolitului Veniamin Costachi*, Mănăstirea Neamţ, 1946.

Ghibănescu, Gheorghe*, 1841 decembrie 28. O satiră mitropolitului Veniamin Costachi,* în „Ioan Neculce. Buletinul Muzeului Municipal din Iaşi”, fasc. 6, 1926-1927, pp. 277-279.

Idem, *Roşieştii şi apa Idriciului,* Tipografia „Leţcae” George Jorică s-sor, Huşi, 1924.

Idem, *Spiţa Costăchească,* în Eufrosina Simionescu, *Monumente literare vechi – Codicele de la Cohalm,* Tipografia „Leţcae” George Jorică S-R, Huşi, 1924.

Hurmuzaki, Eudoxiu de, *Documente privind istoria României,* serie nouă, vol. IV, coord. Andrei Oţetea, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974; supl. I, vol. V, coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, 1894*;* supl. I, vol. VI, coord. D. A. Sturdza, C. Colescu Vartic, 1895.

Iorga, Nicolae, *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea (1688-1821),* vol. II, ediţie de Barbu Theodorescu, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1969.

Isai, Daniel, *Catedrala mitropolitană din Iaşi. Sanctuarul Sfintei Cuvioase Parascheva,* în T.V., serie nouă, an. XVII (LXXXIII), nr. 7-12, 2007, pp. 358-385.

Istrati, Nicolae, *Veniamin, mitropolit a Moldaviei,* în „Calendar pentru Români pe anul 1851 care se cuprinde din 365 zile”, an. X, Iaşi, 1851, pp. 15-26.

Neculce, Ion, *Letopiseţul Ţării Moldovei,* ediţie de Ion Rotaru, Editura Albatros, Bucureşti, 1976.

Păltănea, Paul, *Viaţa lui Costache Negri,* Editura Junimea, Iaşi, 1985.

Platon, Gheorghe, *Bucovina, centru de concentrare românească în revoluţia de la 1848,* în *De la constituirea naţiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă,* vol. V, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2005.

<Suţu, Nicolae>, *Memoriile prinţului Nicolae Suţu, mare logofăt al Moldovei. 1798-1871,* ediţie de Georgeta Penelea, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997.

Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din Moldova,* Direcţia Patrimoniului Cultural Naţional, Bucureşti, 1974.

<Ştefănescu>, Melchisedek, *Chronica Romanului şi a Episcopiei de Roman*, partea a II-a, Tipografia naţională, Bucureşti, 1875.

Vasile, Vasile, *Veniamin Costache (1768-1846), promotor al muzicii în ţara noastră,* în „Teologie şi viaţă”, serie nouă, an. V (LXXI), nr. 1-3, 1995, pp. 139-161.

Zub, Al., *Cu privire la unele frământări din Moldova, în anul 1819. Un episod din viaţa Mitropolitului Veniamin Costachi,* în „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, an. XLV, nr. 3-4, 1969, pp. 195-216.